

Ivica Zvonar

PRILOG POZNAVANJU ŽIVOTA I RADA IVANA KOSTRENČIĆA U BEČU: 1868.-1875.

Ivica Zvonar
Odsjek za povijesne znanosti HAZU
Strossmayerov trg 2
Zagreb

UDK
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 28.2.2006.
Prihvaćeno: 5.9.2006.

Autor na temelju izabrane građe iz rukopisne ostavštine Ivana Kostrenčića nastoji u osnovnim crtama rekonstruirati život i djelovanje tog hrvatskoga knjižničara za vrijeme njegova službovanja u Dvorskoj knjižnici u Beču u razdoblju od 1868. do 1875. U tom svjetlu kratko se upućuje na izabranu građu iz Kostrenčićeve rukopisne ostavštine koja dobro ocrtava opseg njegova djelovanja. Prije svega, riječ je o korespondenciji Jurja i Ivana Murgića, Franje Račkog i biskupa Josipa Jurja Strossmayera s Kostrenčićem, te Kostrenčićevim pismima Franji pl. Markoviću i Kostrenčićevu dnevniku. Uz to, u radu se nešto detaljnije analizira pet pisama koja je Metel Ožegović u razdoblju od 1872. do 1874. u raznim prigodama uputio Ivanu Kostrenčiću, te se donosi osvrt na tri pisma koja je Matija Mesić koncem 1874., odnosno tijekom 1875. godine uputio Kostrenčiću. Ta građa, koja se čuva u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, gotovo je nepoznata i neiskorištena, a izvor je za uvid u pojedine događaje vezane za privatni život Ivana Kostrenčića i njegovih kolega, a dijelom dotiče i njihovo društveno djelovanje koncem šezdesetih i u prvoj polovini sedamdesetih godina 19. stoljeća.

Ključne riječi: Ivan Kostrenčić, korespondencija, Beč, 19. stoljeće

UVOD

Na temelju dijela rukopisne ostavštine Ivana Kostrenčića, koja se danas najvećim dijelom čuva u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, u radu razmatram njegovo djelovanje u Beču od 1868. do 1875., kad je kao knjižničar radio u Dvorskoj knjižnici. Upravo je 'bečko razdoblje' Kostrenčićeva djelovanja zasad najmanje istraženo, pa ću posebnu pozornost usmjeriti njegovoj, dosad slabo poznatoj i neobrađivanoj, korespondenciji s pojedinim istaknutim i

zaslužnim osobama hrvatskoga znanstvenog, kulturnoga i političkog života 19. stoljeća. Kratko ću uputiti na neobjavljenu (npr. korespondencija Franje Račkog i biskupa Josipa Jurja Strossmayera s Kostrenčićem i dr.), ali i objavljenu građu (npr. Kostrenčićeva pisma Franji pl. Markoviću i Kostrenčićev dnevnik) iz njegove rukopisne ostavštine, koja donosi vrijedne podatke o njegovu životu i radu koncem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina 19. stoljeća. Osim toga, nešto podrobnije analizirat ću pisma Metela Ožegovića i Matije Mesića upućena Kostrenčiću jer pružaju neke nove informacije o Kostrenčićevu djelovanju i privatnom životu u razdoblju od 1872. do 1875.

Ivan Kostrenčić (1844.-1924.) rođen je u Crikvenici, gdje je započeo školovanje. Gimnaziju je pohađao u Rijeci i Senju, a glede daljnjeg obrazovanja sam je zapisao: "Podpuno svršeni nauci: bogoslovni na bogoslovnom fakultetu sveučilišta u Budapešti, ..., filozofski-struke historičeske, pomoćnih histor. nauka i slavistike - na bečkom sveučilištu, ..., te za službu bibliotečnu iza propisanog pokusnog službovanja usljed predlaga ces. kr. dvorske biblioteke u Beču".¹ U Dvorsku knjižnicu u Beču bio je primljen 1868. na dvomjesečni probni rok kao "Hilfsarbeiter der kk. Hofbibliothek..." Kasnije je dobio stalno namještenje kao 'amanuensis' (pomoćno znanstveno osoblje), a tijekom rada u Beču, gdje je proveo nešto više od sedam godina u knjižničarskoj službi, napredovao je do prvog amanuensisa u Dvorskoj knjižnici. Osim toga, bio je docent za hrvatski jezik na "kk. Grenz-Verwaltungs-Curse" (1869.-1871.) i učitelj hrvatskog jezika na Terezijanskoj akademiji u Beču (1869.-1875.). Bavio se još prevođenjem i književnim radom te je obavljao "izpravljanje hrvatskih školskih knjiga" od 1871. do 1875. godine.²

Godine 1874. bilo je osnovano Sveučilište Franje Josipa I. u Zagrebu. Kraljevski zemaljski vladin Odjel za bogoštovlje i nastavu je poradi održavanja sveučilišne nastave odredio da se objedinjavanjem knjižnice Pravoslavne akademije s knjižnicom Narodnog muzeja uredi sveučilišna knjižnica.³ Zato je Sveučilište tražilo sposobnog knjižničara koji će moći organizirati rad nove sveučilišne knjižnice. Zalaganjem Tadije Smičiklase, potporom predsjednika Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti Franje Račkoga te uz pomoć rektora Matije Mesića i utjecajem biskupa Josipa Jurja Strossmayera na to je mjesto bio izabran Ivan Kostrenčić. On je tada, iako je imao samo 31 godinu, već bio poznat kao obrazovan i sposoban knjižničar Dvorske knjižnice u Beču.⁴ Bio je naš prvi samostalni sveučilišni knjižničar s potrebnom

¹ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Zbirka rukopisa, Ivan Kostrenčić, Osobni dokumenti 1903.-1908., R 6247 (dalje: R 6247).

² R 6247.

³ Spisi u arhivu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, 41/1875, 42/1875. Također, o tome usp. Franjo Fancev, Sveučilišna knjižnica, u: *Sveučilište Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Zagrebu 1874-1924: Spomenica akademičkoga senata*, Zagreb 1925., str. 203.

⁴ Matko Rojnić, Nacionalna i sveučilišna biblioteka (pretisak), u: *Pravni fakultet u Zagrebu*, knj. 2, sv. 1: *Prilozi za povijest katedri i biblioteke Fakulteta*, Zagreb 1996., str. 555.

stručnom spremom.⁵ Uz niz obveza u Knjižnici, Kostrenčić se aktivno uključio u kulturni život zemlje te je 1877. godine postao tajnikom i blagajnikom Matice hrvatske. Bio je cenzor Matičinih izdanja, a brinuo se i za izgradnju Matičine kuće u Zagrebu.⁶ „Knjižničarski zanat“ naučio je u Dvorskoj knjižnici u Beču pa je tijekom svojeg trideset i petogodišnjeg rada u Zagrebu nastojao primijeniti sva ona znanja i sustav rada koji je tamo naučio. U skladu s time bio je uključen u izradu planova za izgradnju nove zgrade knjižnice na Marulićevu trgu u Zagrebu. Također, njegovo poznanstvo s austrijskim i njemačkim knjižničarima pomoglo mu je u organizaciji Knjižnice u Zagrebu.⁷

„BEČKO RAZDOBLJE“ KOSTRENČIĆEVA DJELOVANJA

Kratki osvrt na izabranu građu iz Kostrenčićeve rukopisne ostavštine

Ivan Kostrenčić je tijekom boravka i rada u Beču ostavio zapažen trag na raznim poljima. Uza svoj knjižničarski posao, djelatno se angažirao na kulturnom planu, a sudjelovao je u političkim zbivanjima jer je uvijek „jednim okom“ pratio situaciju u domovini. Stoga ću ovom prigodom kratko upozoriti na neke dokumente iz Kostrenčićeve rukopisne ostavštine u Arhivu HAZU, koji dobro ocrtavaju opseg njegova „bečkog djelovanja“. Prije svega, riječ je o korespondenciji, Franje Račkog, biskupa Josipa Jurja Strossmayera, Jurja i Ivana Murgića s Kostrenčićem, te Kostrenčićevim pismima Franji pl. Markoviću i Kostrenčićevu dnevniku. Ta građa je gotovo nepoznata i velikim dijelom nije dosad korištena, a pruža vrijedan izvor informacija o životu i radu Ivana Kostrenčića, vrijednoga hrvatskoga kulturnog pregaoca, koji je danas gotovo zaboravljen.

Relativno dobar uvid u Kostrenčićevo djelovanje u Beču pružaju pisma Franje Račkoga⁸ upućena Kostrenčiću u razdoblju od 1868. do 1875. Ukupno je sačuvano 15 pisama te koncept Kostrenčićeva pisma Račkom. U pismima se Rački obraća Kostrenčiću, kako sam konstatira, „kada nam što god iz Beča treba“. Tako je najčešće tražio od Kostrenčića pomoć u svezi s istraživanjem i pribavljanjem građe iz bečkih arhiva za potrebe Akademijinih izdanja – *Rada*, *Starina* i serije *Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium*. Također, povremeno mu je Kostrenčić nabavljao arhivsku građu za njegove radove, kupovao literaturu, posuđivao i slao knjige iz

⁵ O recepciji Kostrenčićeva djelovanja od strane suvremenika i nasljednika usp. Ivica Zvonar, Pregled literature o Ivanu Kostrenčiću, *Rijeka*, god. 9, sv. 1, Rijeka 2004., str. 47-54.

⁶ Dora Sečić, *Ivan Kostrenčić: prvi hrvatski sveučilišni bibliotekar = der erste Kroatischer Universitätsbibliothekar = first Croatian university librarian*, Lokve 2000., str. 8-9.

⁷ Više o tome usp. Ivica Zvonar, Prilog poznavanju njemačkog knjižničarstva i doprinos Ivana Kostrenčića razvoju hrvatskog knjižničarstva u 19. i početkom 20. stoljeća, *Časopis za suvremenu povijest*, god. 33, br. 3, Zagreb 2001., str. 747-778, te Ivica Zvonar, Nastojanja Ivana Kostrenčića oko poboljšanja statusa knjižničara u Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu krajem 19. i početkom 20. stoljeća, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za društvene i povijesne znanosti HAZU*, (dalje: *Zbornik OPZ ZDPZ HAZU*), sv. 20, Zagreb 2002., str. 269-286.

⁸ O životu i djelu F. Račkoga usp. Mirjana Gross, *Vijek i djelovanje Franje Račkoga*, Zagreb 2004.

bečkih knjižnica te kontaktirao u njegovo ime pojedine stručnjake glede historiografskih istraživanja i restauracije umjetničkih djela. Uz to, prenosio je i njegove poruke i pozdrave B. Bogišiću, J. Miškatoviću, M. Ožegoviću, T. Smičiklasu, I. Danilu, kao i mnogim drugim Hrvatima koju su u tom razdoblju boravili u Beču. Rački i Kostrenčić su tijekom 1870. i 1871., kako se vidi iz pisama, surađivali na izdavanju zbirke pjesama *Vrtić* Frana Krste Frankopana. Više puta Rački je Kostrenčića pozivao na znanstvenu suradnju u Akademijinim edicijama, a posebice su ga zanimali materijali koje je Kostrenčić sakupio o protestantizmu te ih 1874. objavio u Beču pod naslovom *Urkundliche Beiträge zur Geschichte der protestantischen Literatur der Suedslaven in den Jahren 1559-1565*. U pismima Kostrenčiću Rački povremeno komentira širu društvenu klimu u hrvatskom društvu, a mjestimično se osvrće na kulturne (npr. u Matici hrvatskoj, Jugoslavenskoj akademiji, zemaljskom arhivu i dr.) i političke prilike (npr. politički komentari u dnevnom tisku, djelovanje Narodne stranke, odnosi s Ugarskom, položaj Dalmacije i politički istupi dalmatinskih predstavnika u Carevinskom vijeću u Beču). U tom kontekstu posebice se u nekoliko navrata žali na apatiju u društvu, zbog teškog položaja hrvatskog naroda u tom razdoblju.⁹

O Kostrenčićevu interesu za politička gibanja u domovini osobito nakon Hrvatsko-ugarske nagodbe, te o njegovoj komunikaciji sa sunarodnjacima u Hrvatskoj i Austriji može se ponešto kratko saznati iz pet pisama J. Murgića upućenih I. Kostrenčiću od 1866. (ili 1869.?) do 1871., te u jednom pismu I. Murgića Kostrenčiću iz 1871. godine.¹⁰

Poneku informaciju o Kostrenčićevu životu i aktivnostima u Beču pružaju pisma koja mu je iz Đakova uputio biskup Josip Juraj Strossmayer.¹¹ Sačuvano je ukupno 16 pisama i jedna bilješka. Tek jedno pismo je iz 1899., a ostala korespondencija obuhvaća razdoblje od 1869. do 1874. I ta pisma, poput onih iz korespondencije Rački – Kostrenčić svjedoče o Kostrenčićevoj susretljivosti i pomoći Strossmayeru i drugim sunarodnjacima na kulturnom i znanstvenom planu (npr. pribavljanje arhivske građe i knjiga te raznih drugih informacija), prenošenju poruka sunarodnjacima u Beču (npr. F. Miklošiću, M. Ožegoviću i dr.), te ponekoj osobnoj usluzi (npr. Strossmayerovoj sestri). Također, pisma donose Strossmayerove komentare o političkim prilikama (npr. u svezi s držanjem dalmatinskih političara i dr.), te pokazuju stanoviti interes Ivana Kostrenčića za politički život hrvatskog naroda (npr. njegovi istupi u "Obzoru", osvrti na financijska pitanja) početkom sedamdesetih godina 19. stoljeća.¹²

⁹ Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, fond: Ivan Kostrenčić, Korespondencija, Franjo Rački, XV-40.

¹⁰ Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, fond: Ivan Kostrenčić, Korespondencija, Juraj i Ivan Murgić, XV-40.

¹¹ O Strossmayerovu djelovanju usp. William Brooks Tomljanovich, *Biskup Josip Juraj Strossmayer: Nacionalizam i moderni katolicizam u Hrvatskoj*, Zagreb 2001.

¹² Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, fond: Ivan Kostrenčić, Korespondencija, Josip Juraj Strossmayer, XV-40.

Među arhivskom građom sačuvan je dnevnik koji je Kostrenčić pisao u razdoblju od 27. prosinca 1871. do 6. siječnja 1872.¹³ Zapisi iz dnevnika su prilog boljem poznavanju "hrvatskog pitanja" početkom sedamdesetih godina 19. stoljeća. Premda obuhvaća vrlo kratko razdoblje, dnevnik je važan jer pridonosi boljem poznavanju prilika tijekom pregovora predstavnika Narodne stranke s ugarskim ministrom-predsjednikom Melchiorom Lónyayem glede revizije Hrvatsko-ugarske nagodbe. Osim toga, zapisi iz dnevnika svjedoče o Kostrenčićevu interesu za politička gibanja te zorno pokazuju njegovu zabrinutost u svezi s tadašnjim položajem hrvatskog naroda u Austro-Ugarskoj Monarhiji. Premda se nije aktivno bavio politikom, iz dnevnika je jasno da je osobno bio u određenoj mjeri, ponajprije putem osobnih kontakata s pojedinim hrvatskim političarima, uključen u politička zbivanja u toga doba.¹⁴

Informacije o 'bečkom razdoblju' Kostrenčićeva djelovanja pruža njegova korespondencija s Franjom pl. Markovićem, s kojim je bio dobar prijatelj, kolega i suradnik. Ukupno je sačuvano pet pisama koja je Kostrenčić u raznim prigodama uputio iz Beča Markoviću. Četiri pisma su iz 1872., a jedno je iz 1873. godine. Pisma se nalaze u Arhivu HAZU u fondu *Ostavština Franje Markovića, Korespondencija Franje Markovića*. Iz njih se mogu jasno uočiti neke pojedinosti njihova privatnog života u tom vremenu. Ponajprije, saznajemo ponešto o njihovim karakternim osobinama i njihovu prijateljskom odnosu. Zatim, na temelju napisanoga možemo u osnovnim crtama razaznati Kostrenčićeve i Markovićeve interese te djelomično opseg njihova intelektualnog i društvenog djelovanja (npr. na kulturnom i književnom planu). Također, upoznajemo neka njihova razmišljanja u svezi s političkim položajem hrvatskoga naroda i Hrvatske u Austro-Ugarskoj Monarhiji. Na kraju, pisma su osobito važna jer svjedoče stanovitu povezanost i relativno živu komunikaciju među članovima 'hrvatske kolonije' u Beču (npr. M. Ožegovićem, udovicom generala P. Preradovića), kao i određeni stupanj njihove povezanosti s domovinom.¹⁵

Korespondencija Ožegović – Kostrenčić

U Arhivu HAZU sačuvano je ukupno pet pisama Metela Ožegović¹⁶ koja je u raznim prigodama u razdoblju od svibnja 1872. do svibnja 1874. iz Hietzinga uputio Kostrenčiću. Rukopis pisama je relativno čitljiv, a pisma su opsegom i formatom krat-

¹³ Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, fond: Ostavština Ivana Kostrenčića, Iz dnevnika Ivana Kostrenčića od 27. XII. 1871. do 6. I. 1872., sign.: XV 40.

¹⁴ Detaljnije o Kostrenčićevu dnevniku usp. Ivica Zvonar, Dnevnički zapisi Ivana Kostrenčića o reviziji Hrvatsko-ugarske nagodbe (1871.-1782.) iz Arhiva Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, *Zbornik OPZ ZDPZ HAZU*, sv. 23, Zagreb 2005, str. 259-271.

¹⁵ O korespondenciji Kostrenčić - Marković usp. Ivica Zvonar, Pet pisama Ivana Kostrenčića Franji pl. Markoviću, *Zbornik OPZ ZDPZ HAZU*, sv. 21, Zagreb 2003., str. 267-275.

¹⁶ Metel Ožegović (1814.-1890.), jedan od istaknutih hrvatskih političara i javnih radnika u 19. st., rođen je u Zagrebu, a školovao se u rodnom gradu i Pešti. Osnovao je 1838. u Varaždinu narodnu čitaonicu. Bio je zastupnik Hrvatskog sabora na zajedničkom Hrvatsko-ugarskom saboru (1843.-

ka (dimenzija stranice je otprilike 14,3 cm x 23 cm). Dva pisma sadrže jednu stranicu vlastoručno pisanog teksta, jedno pismo je napisano na pola stranice, a jedno na stranicu i pol. Tek Ožegovićevo pismo od 23. ožujka 1873. nešto je duže, i sadrži četiri stranice pisanog teksta. Sačuvana korespondencija između Ožegovića i Kostrenčića u kratkim crtama ilustrira pojedine događaje vezane ponajprije za njihov privatni život, te tek manjim dijelom i javno djelovanje u Austriji u prvoj polovini sedamdesetih godina 19. stoljeća. Pisma u određenoj mjeri pružaju uvid u Ožegovićev društveni život (npr. posjeti kazalištu u Beču, susreti s Kostrenčićem i dr.) i njegove financijske aktivnosti. Osim toga, zorno svjedoče o prijateljskom odnosu između Ožegovića i Kostrenčića te pružaju stanoviti uvid u njihovu komunikaciju s pojedinim osobama u domovini.¹⁷

Ožegović je ponekad Kostrenčiću, kao svojem sunarodnjaku i prijatelju, posuđivao novac.¹⁸ Također, s druge strane, znao ga je i sam zamoliti za uslugu i pomoć. Primjerice, u svibnju 1872. obratio mu se s molbom da pomogne ako ga "mladi barun Rauch" bude zamolio "u pribavljanju jednoga odgojitelja za njegovog malenog brata".¹⁹ Povremeno je tražio Kostrenčića da mu učini neke usluge (npr. produži pretplatu na *Slovansku Besedu*²⁰ ili pak provjeri pojedine podatke kod mjerodavnih tijela²¹). Uz financijsku pomoć Kostrenčiću, koji je očito povremeno bio u novčanim teškoćama zbog relativno male plaće na početku karijere, Ožegović je, saznajemo iz korespondencije s Kostrenčićem, pomagao u pojedinim situacijama i zemljacima koji su se zatekli u neprilici u Beču.²² Osim pismene komunikacije, Ožegović i Kostrenčić su se povremeno nalazili u logji dvorskoga kazališta u Beču,²³ a znali su se susresti na

1844. i 1847.-1848.), tajnik Ugarske dvorske kancelarije (1845.) i savjetnik pri Ugarskom namjesničkom vijeću (1847.). Koncem srpnja 1848. član je hrvatskog poslanstva koje je neuspješno pregovaralo s predstavnicima mađarske vlade. U prosincu 1848. postaje savjetnik Ministarstva unutarnjih poslova u Beču, a 1851. postaje vijećnik Vrhovnoga kasacijskog suda, član Državnog savjeta i tajni savjetnik. Godine 1858. dobio je barunstvo. Nakon obnove ustavnog stanja 1860. zalagao se za ujedinjenje Dalmacije s Hrvatskom, te savez Slavena i Mađara protiv njemačke prevlasti. U tom kontekstu zagovarao je formiranje Austrije kao federacije povijesnih pokrajina. Za kratki pregled Ožegovićeve života i rada usp. Marija Karbić, Ožegović, Metel, u: *Hrvatski leksikon*, sv. 2., Zagreb 1997., str. 220. Detaljnije o Ožegovićevu djelovanju usp. Jaroslav Šidak, *Studije iz hrvatske povijesti za revolucije 1848-49*, Zagreb 1979., i Jaroslav Šidak, *Studije iz hrvatske povijesti XIX. stoljeća*, Zagreb 1973.

¹⁷ Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, fond: Ivan Kostrenčić, Korespondencija, Metel Ožegović (dalje: AHAZU-MO), XV-40 / 2. Pismo koje je M. Ožegović 23. ožujka 1873. uputio I. Kostrenčiću.

¹⁸ AHAZU-MO, XV-40 / 1. Pismo koje je M. Ožegović 19. svibnja 1872. uputio I. Kostrenčiću, te AHAZU-MO, XV-40 / 3. Pismo koje je M. Ožegović 8. siječnja 1873. uputio I. Kostrenčiću.

¹⁹ AHAZU-MO, XV-40 / 1. Pismo koje je M. Ožegović 19. svibnja 1872. uputio I. Kostrenčiću.

²⁰ AHAZU-MO, XV-40 / 3. Pismo koje je M. Ožegović 8. siječnja 1873. uputio I. Kostrenčiću.

²¹ AHAZU-MO, XV-40 / 4. Pismo koje je M. Ožegović 5. svibnja 1874. uputio I. Kostrenčiću.

²² AHAZU-MO, XV-40 / 3. Pismo koje je M. Ožegović 8. siječnja 1873. uputio I. Kostrenčiću.

²³ Na ist. mj.

ručku kad je Ožegović dolazio poslom u Beč. Tada ga je Kostrenčić izvještavao o tome što je uspio učiniti u svezi s njegovim traženjima.²⁴ Uz međusobne susrete, Ožegović i Kostrenčić su se povremeno sastajali i sa sunarodnjacima koji su zbog posla dolazili u Beč. Tako su u svibnju 1874. dogovorili susret s Mihovилоm Pavlinovićem.²⁵ Kostrenčić je, kako sam već pokazao, održavao kontakte s nizom sunarodnjaka u Hrvatskoj i Austriji (npr. Josipom Jurjem Strossmayerom, Franjom Račkim, Josipom Miškatovićem, Franjom Markovićem, Petrom Preradovićem, Ivanom Danilom, Jurjem Murgićem i dr.). S njima je raspravljao o političkim zbivanjima, prenosio poruke te im pomagao u raznim prigodama (npr. pri objavljivanju nekih priloga u tisku, pronalaženju arhivske građe, posudbi publikacija i drugim stvarima). Kostrenčić se nije aktivno bavio politikom, ali je putem komunikacije s prijateljima i pojedinim hrvatskim političarima u nekoj mjeri bio uključen u politička zbivanja koncem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina 19. stoljeća.

Korespondencija Mesić – Kostrenčić

Banskim dekretom od 20. srpnja 1875. Ivan Kostrenčić imenovan je ravnateljem novoutemeljene zagrebačke Sveučilišne knjižnice, a službenu je prisegu položio nekoliko dana kasnije, 29. srpnja.²⁶ Prije tog izbora, od konca 1874. pa do sredine 1875. godine, Kostrenčić je u pismima rektoru Sveučilišta Matiji Mesiću²⁷ iznio svoja stajališta i očekivanja u pogledu položaja sveučilišnoga knjižničara u Zagrebu.²⁸ Pisma su vrijedna jer pružaju dobar uvid u pokušaje afirmiranja knjižničarske struke u Hrvatskoj, ali i odaju Kostrenčićevu zabrinutost glede njegova statusa. Naime, pribojavao se da će u Zagrebu biti u "podređenu položaju, i da će nazadovati u svakom pogledu".²⁹

²⁴ AHAZU-MO, XV-40 / 4. Pismo koje je M. Ožegović 5. svibnja 1874. uputio I. Kostrenčiću.

²⁵ AHAZU-MO, XV-40 / 5. Pismo koje je M. Ožegović 9. svibnja 1874. uputio I. Kostrenčiću.

²⁶ R 6247.

²⁷ Matija Mesić (1826.-1878.) rođen je u Brodu na Savi. Školovao se u rodnom gradu te u Požegi, Zagrebu, Beču i Pragu. Za svećenika je zaređen 1849. Djelovao je kao kapelan u Brckovljanima kraj Božjakovine, te kao suplent i kasnije profesor povijesti i zemljopisa na gimnaziji u Zagrebu. Od 1859. bio je redoviti profesor austrijske povijesti i crkvenog prava na zagrebačkoj Pravoslavnoj akademiji. Aktivno je djelovao u Matici hrvatskoj, kojoj je bio i predsjednikom (1872.-1874.). Također, sudjelovao je u radu Hrvatskog sabora 1861., a bio je i član različitih odbora za pitanja razvoja i reforme školstva. Godine 1867. postao je član JAZU, a 1871. izabran je za ravnatelja Pravoslavne akademije. Prvim rektorom Zagrebačkog sveučilišta imenovan je 4. listopada 1874. Usp. Mica Orban, Biografija i bibliografija Matije Mesića, u: *Matija Mesić – prvi rektor Sveučilišta u Zagrebu : zbornik radova sa znanstvenog skupa o Matiji Mesiću u povodu 170. obljetnice njegova rođenja 1826.-1996.*, Zagreb – Slavonski Brod 1997., str. 7-24. Opširniji prikaz raznih aspekata Mesićeva života i djelovanja nalazi se u zborniku radova povodom 170. obljetnice njegova rođenja.

²⁸ O korespondenciji Kostrenčić - Mesić detaljnije usp. Zvonar, Nastojanja Ivana Kostrenčića.

²⁹ Sečić, *Ivan Kostrenčić*, str. 5.

Uz pisma koja je Kostrenčić uputio Mesiću, sačuvana su i tri pisma koja je Mesić iz Zagreba uputio Kostrenčiću koncem 1874. i tijekom 1875. godine. Rukopis pisama je relativno čitljiv, a pisma su nešto većega opsega, dok su formatom kratka (dimenzija stranice je otprilike 14 cm x 22,5 cm). Svako od tri pisma sadrži četiri stranice vlastoručno pisanog teksta. Mesić se u dopisivanju obraća Kostrenčiću kao prijatelju, a pisma koja mu je uputio u određenoj mjeri oslikavaju zbivanja oko utemeljenja Sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu na kraju 1874. i u prvoj polovini 1875. godine. U organizaciji Zagrebačkog sveučilišta Kostrenčić je, kao stručnjak i domoljub, Mesiću pružio „logističku“ potporu. Osim želje da pomogne sunarodnjacima, držim da razloge njegova angažmana treba dijelom tražiti i u tome što mu je, unatoč činjenici da je u toj fazi karijere ipak postigao određenu materijalnu sigurnost, „ovaj ultranjemački život ovdje (u Beču, op. I. Z.) dosta dodijao“.³⁰

Mesić je 17. studenog 1874. pisao Kostrenčiću da je Akademski senat odlučio Kostrenčiću u znak zahvale za pomoć koju je pružio Mesiću glede rektorskoga govora, dodijeliti srebrnu spomenicu. Također, Mesić je zamolio Kostrenčića za pomoć glede pribavljanja informacija kako je na sveučilištu u Beču riješen odnos s knjižarima (npr. tko ima pravo na naslov sveučilišnoga knjižara i tko taj naslov dodjeljuje?). Naime, pojedini zagrebački knjižari zatražili su od Zagrebačkog sveučilišta da im dodijeli naslov sveučilišnih knjižara, a Senat nije znao kako da se očituje glede takvih traženja. Uz to, Mesić je ovom prigodom zamolio Kostrenčića da provjeri koliko iznose nagrade za dekane pojedinih fakulteta.³¹

U pismu od 7. travnja 1875. Mesić se Kostrenčiću žalio da „teško se kod nas (u Zagrebu, nap. I. Z.) napried ide“, jer sporo teku poslovi oko utemeljenja sveučilišne knjižnice, kao i popunjavanje profesorskih stolica. Zato je, u kontekstu tehničke i organizacijske potpore razvoju Zagrebačkog sveučilišta, Kostrenčić slao Sveučilištu i Mesiću određene dokumente (npr. prepisao je Leopoldovu diplomu za Zagrebačku akademiju) i provjeravao točnost pojedinih informacija (npr. glede podataka iz knjižničnih kataloga, mogućnosti kupnje knjiga i dr.).³²

U pismu od 2. srpnja 1875. Mesić je javio Kostrenčiću da ga je Akademski senat na temelju laskava izvješća izabrao za sveučilišnoga knjižničara. Mesić se u rasprava između Senata i Vlade brinuo da se što kvalitetnije uredi status knjižničara na Sveučilištu (npr. osobito glede materijalnog položaja, ali i u drugim stvarima). Na Senatu je bio jedan od Kostrenčićevih punomoćnika te se pokroviteljski i prijateljski

³⁰ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Zbirka rukopisa, Kostrenčićeva pisma drugima, R 6248a, Pismo I. Kostrenčića upućeno M. Mesiću iz Beča 4. svibnja 1875. O „duhovnoj klimi“ u Monarhiji u ovom razdoblju usp. William M. Johnston, *Austrijski duh: intelektualna i društvena povijest: 1848-1938.*, Zagreb 1993.

³¹ Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, fond: Ivan Kostrenčić, Korespondencija, Matija Mesić (dalje: AHAZU-MM), XV-40 / 1. Pismo koje je M. Mesić 17. studenog 1874. uputio I. Kostrenčiću.

³² AHAZU-MM, XV-40 / 2.

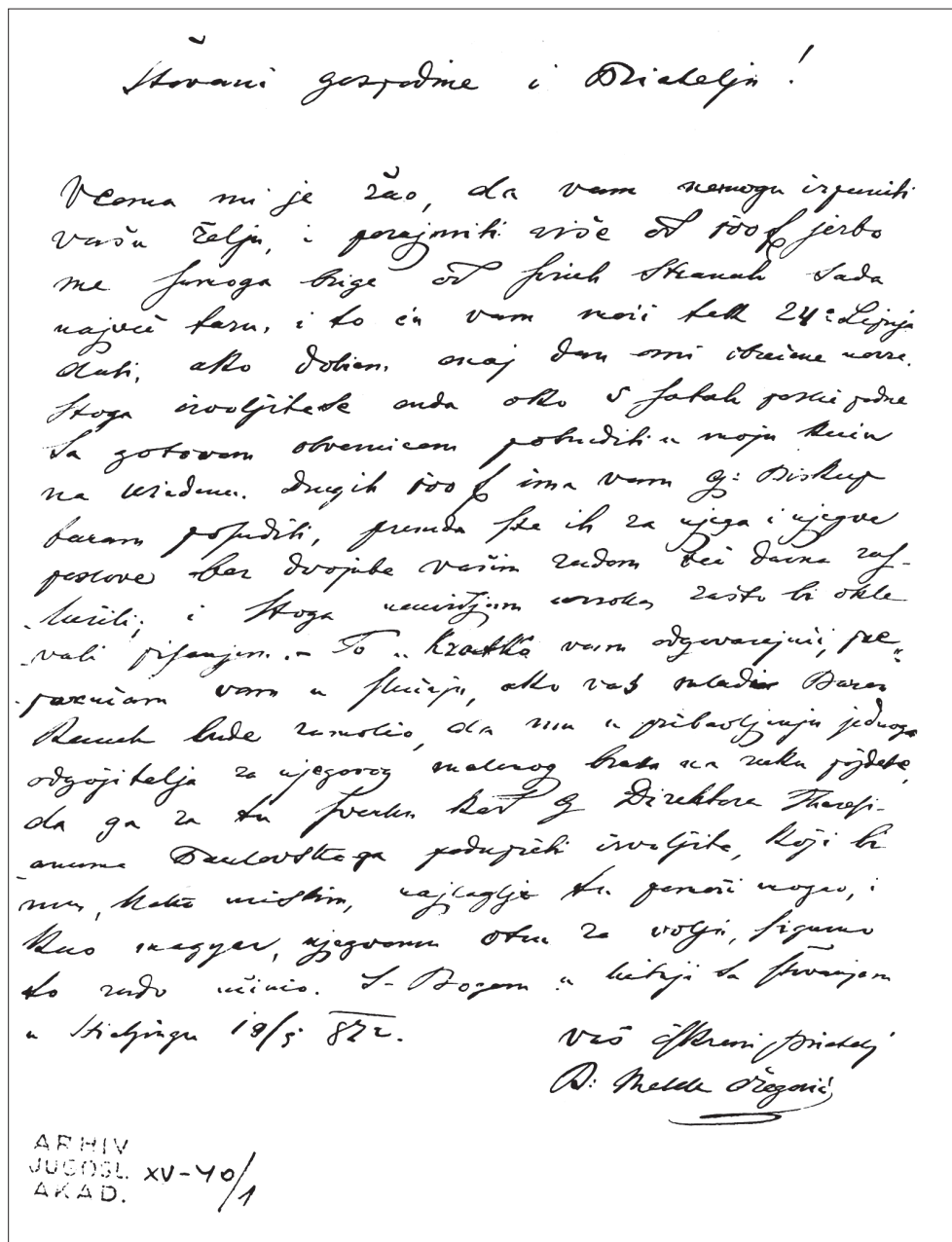
brinuo za Kostrenčićevu poziciju. Zato ga je, kako se vidi iz njihove korespondencije, prilično detaljno izvještavao o stanju u Zagrebu glede rasprava i zaključaka Vlade i Senata o tim pitanjima.³³

ZAKLJUČAK

Ivan Kostrenčić je kao knjižničar u vrijeme života i rada u Beču (1868.-1875.) održavao intenzivne kontakte s članovima tamošnje ‚hrvatske kolonije‘ (M. Ožegovićem, udovicom gen. Preradovića, J. i I. Murgićem i drugima). Također, tijesno je surađivao s mnogima u domovini (F. pl. Markovićem, F. Račkim, J. J. Strossmayerom, M. Mesićem i mnogim drugima), te im u više navrata pružio dragocjenu pomoć oko istraživanja i pribavljanja građe iz bečkih arhiva za potrebe znanstvenog rada, posuđivao i slao knjige iz bečkih knjižnica te kontaktirao pojedine stručnjake zbog historiografskih istraživanja i restauracije umjetničkih djela. Uz to, prenosio je i njihove poruke i pozdrave te, s određene distance, sudjelovao u političkim zbivanjima vezanim za položaj hrvatskog naroda u Monarhiji. Rukopisna ostavština I. Kostrenčića koja se danas nalazi u Arhivu HAZU zorno svjedoči o tome. Sačuvana Kostrenčićeva korespondencija s uglednim Hrvatima iz toga razdoblja potvrđuje da je bio dobar prijatelj, kolega i suradnik s mnogima. Pisma koja sam u ovome radu ukratko analizirao svjedoče o njihovoj dobroj međusobnoj komunikaciji te zajedničkom interesu za zbivanja u domovini. Također, iz korespondencije se ponešto može saznati ponajprije o njihovu privatnom životu te kretanju u društvu. U tom smislu građa koju sam ovdje ukratko razmotrio prilog je boljem poznavanju života i djelovanja vrijednog hrvatskoga knjižničara Ivana Kostrenčića u doba njegova službovanja u Beču u razdoblju od 1868. do 1875.

³³ AHAZU-MM, XV-40 / 3.

SLIKOVNI PRILOZI

1. Pismo koje je Metel Ožegović 19. svibnja 1872. uputio Ivanu Kostrenčiću

8184

TELEGRAMM.

Monat Febr. 1872
 von Klein an Diakovar

Druck von M. Braun.

Nr.	Classe	Zahl der Worte	Zeit der Aufgabe			Zeit der Ankunft			Dienstliche Zusätze etc.
			Datum	Stunde	Minute	Datum	Stunde	Minute	
150 p		17	17	5	20	19	10	38	

*Kostrenčić Klein Hofbibliothek.
 Hoaba liepa na cestitki
 Bog vam dao svako dobro
 i svaki srećan*

*Strossmayer
 bistrij*

ARCHIV
 JUSCIV.
 AKADE. XV-40/6
 Aufgenommen durch Milky

2. Brzjav koji je Josip Juraj Strossmayer 19. ožujka 1872. uputio Ivanu Kostrenčiću

Ivica Zvonar

**A Contribution to the Study of the Life and Work of Ivan Kostrenčić in Vienna,
1868-1875**

Summary

Utilising archival sources and existing scholarly literature, the author analyses the life and activity of Ivan Kostrenčić, when he was a Croatian librarian in the Court Library in Vienna (1868–1875). The article gives a brief commentary on the letters sent to him by Franjo Rački, Josip Juraj Strossmayer, Ivan and Juraj Murgić, and Franjo Marković. Also, this article gives a short commentary on the diary of Ivan Kostrenčić.

Besides those letters, the article deals with five that were sent to Ivan Kostrenčić by Metel Ožegović between 1872 and 1874. They are particularly interesting because they illustrate their collaboration and a certain level of connection that they both felt to their homeland. Also, the article deals with three letters sent to Kostrenčić by Matija Mesić from Zagreb in 1874 and 1875. These letters are now kept in the Archive of the Croatian Academy of Sciences and Arts. The correspondence between Ožegović, Mesić and Kostrenčić provides in the first place some insight into certain details of their private lives in that period, as well as some information about their social activities.

Key Words: Ivan Kostrenčić, correspondence, Vienna, the nineteenth century.